

ارزش‌ها، نگرش‌ها و اهداف فرزند پروری والدین درباره استفاده نوباوگان از گوشی و تبلت هوشمندسیده ثنا فکرازاد^۱، مصطفی زارعان^{۲*}، میرجم ویس^۳^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی کودک و نوجوان، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران^۲ گروه روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران^۳ مدرسه آموزش دانشگاه صنعتی مونیخ، مونیخ، آلمان**چکیده**

امروزه گوشی هوشمند و تبلت یک وسیله محبوب بین کودکان سنین پایین است. هدف از این پژوهش، بررسی ارزش‌ها و نگرش‌های والدین و اهداف فرزندپروری آن‌ها در استفاده نوباوگان از گوشی و تبلت هوشمند بود. طرح پژوهش پس رویدادی و مقطعی بود که در آن ۸۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای از بین والدین کودکان زیر سه سال شهر تبریز به‌عنوان نمونه انتخاب و به پرسشنامه محقق ساخته نگرش‌های والدین، پرسشنامه اهداف فرزندپروری هافمن و ارزش‌های شوارتز (۲۰۰۶) پاسخ دادند. مشخص شد ۸۴ درصد کودکان زیر سه سال تبریزی از گوشی و تبلت استفاده کرده‌اند و یافته‌های حاصل از همبستگی نشان داد که بین همراهی والدین حین استفاده کودک از این ابزارها و هدف فرزندپروری "فرد مفیدی برای جامعه بودن" همبستگی مثبت و بین ارزش‌های فردی والدین و اهداف فرزندپروری از جمله ارزش "سنت" و هدف "والدگری مطیع" و بین ارزش "لذت طلبی" و اهداف فرزندپروری از جمله "عملکرد خوب مدرسه" و "محبوبیت کودک بین دیگران" همبستگی وجود دارد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که بر استفاده کودکان از گوشی و تبلت باید نظارت وجود داشته باشد. همچنین آشنایی کودکان با فضای گوشی و تبلت باید با آموزش والدین صورت گرفته و تحت کنترل آن‌ها باشد. با توجه به گسترش بهره‌مندی از ابزارهای هوشمند، آگاهی بخشی به والدین و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای آموزشی به منظور حفظ و ارتقاء بهداشت روانی کودکان ضروری به نظر می‌رسد.

کلیدواژه‌ها: گوشی؛ تبلت؛ ارزش‌های والدین؛ نگرش‌های والدین؛ اهداف فرزندپروری**مقدمه**

در سال‌های اخیر، فناوری‌های نوین به خصوص گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها، جایگاه مهمی در دنیای رسانه‌ای کودکان کسب کرده‌اند (کوکبروا، ۲۰۱۴). علی‌رغم محبوبیت روزافزون این ابزارها در بین نوباوگان، پژوهشگران هنوز به توافق نرسیده‌اند که آیا استفاده از این ابزارها یک پدیده مثبت است یا منفی. از یک سو، پژوهشگران ادعا می‌کنند گوشی‌های هوشمند و تبلت‌ها باعث افزایش خلاقیت (مارش، ۲۰۱۰) و کمک به یادگیری کودکان می‌شوند (کوهن، ۲۰۱۱) و بنابراین ممکن است تاثیر آموزشی مثبتی بر کودکان خردسال داشته باشند (کوکبروا، ۲۰۱۴). از سوی دیگر، برخی پژوهشگران معتقدند استفاده از گوشی و فناوری‌های هوشمند ممکن است تهدیدی برای بازی‌های خلاقانه در کودکان بوده (لوین و رزن کوست، ۲۰۰۱)، بر رشد مغزی آن‌ها تاثیر گذاشته و باعث ایجاد مشکلات مربوط به توجه شوند (کارج و ستلیف، ۲۰۰۹).

بیشتر مطالعات (مارش، هنون، لوئیس و ریچی، ۲۰۱۵؛ نومن، ۲۰۱۵؛ سیمز و کلوگنا، ۲۰۱۳؛ یلند، ۲۰۱۰) به این نکته اشاره می‌کنند که برای اطمینان از تاثیر مثبت این ابزارها بر رشد کودکان، استفاده از ابزارهای هوشمند در کودکان خردسال باید یک فعالیت هدایت‌شده باشد و یک فرد بزرگسال باید در کنار کودکان حضور داشته باشد (یلند و گیلبرت، ۲۰۱۲). آکادمی روان‌پزشکان آمریکا هرگونه استفاده از رسانه توسط کودکان زیر دو سال را منع کرده است (انجمن روانپزشکی آمریکا، ۲۰۱۱). همچنین، اغلب مطالعات نشان دادند که استفاده از گوشی و ابزارهای هوشمند می‌تواند سبب اختلال در الگوی خواب، مشکلات رفتاری و کاهش عملکرد تحصیلی کودکان شده و بر رشد زبان و فرآیند اجتماعی شدن کودک تاثیر منفی داشته باشد (انجمن ملی آموزش کودکان خردسال، ۲۰۱۲).

با توجه به اینکه اکثر پژوهش‌ها تاکنون استفاده از دستگاه‌های هوشمند را در کودکی و بزرگسالی مطالعه کرده‌اند، هنوز در مورد استفاده از این ابزارها بین نوباوگان شکاف پژوهشی وجود دارد. اگرچه برخی مطالعات کیفی (مارش، هنون و همکاران، ۲۰۱۵؛ نومن، ۲۰۱۵؛ اسلم باخ و جانسون، ۲۰۱۴) به طور ویژه درگیری نوباوگان با فناوری‌های هوشمند را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ همچنان، نیاز به کاوش

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: zarean@tabrizu.ac.ir

درباره این موضوع با در نظر گرفتن ویژگی‌های والدینی وجود دارد. علاوه بر این، اکثر پژوهش‌ها تاکنون در دنیای انگلیسی زبان یعنی در ایالات متحده آمریکا (کابالی، ۲۰۱۵)، انگلستان (کرسنزی، کری و پرایس، ۲۰۱۴؛ مارش، پلومن و همکاران، ۲۰۱۵) و استرالیا (نومن، ۲۰۱۵) انجام شده و این موضوع به‌ندرت در کشورهای دیگر مورد مطالعه قرار گرفته است (کریستیا و سیدل، ۲۰۱۵).

برای درک دقیق‌تر پیامدهای رفتاری و شناختی تعامل کودکان با گوشی و تبلت هوشمند، پژوهش‌های بیشتری لازم است. از این-رو، پژوهش حاضر را با هدف بررسی نگرش‌های والدین ایرانی درباره استفاده نوباوگان از گوشی و تبلت در زمینه‌های مختلف، نگرش آنها درباره تاثیر این ابزارها بر رشد کودکان، چگونگی یادگیری استفاده از گوشی و تبلت، سن مناسب برای شروع استفاده از این ابزارها، رابطه میان ارزش‌های والدین و زمینه فرهنگی با نگرش‌های آنها و درک رابطه میان اهداف فرزندپروری و میزان استفاده از این ابزارها توسط نوباوگان انجام دادیم.

روش

شرکت‌کنندگان

طرح مطالعه حاضر از نوع پس‌رویدادی و مقطعی بود. هشتاد والد (۴۱ زن و ۳۹ مرد) کودکان زیر سه سال از بین والدین شهر تبریز با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب و اطلاعات جمعیت شناختی آنها از جمله سن، جنسیت، سطح تحصیلات و تعداد فرزندان به دست آمد. در ابتدای اجرای پرسشنامه‌ها، رضایت‌نامه توسط شرکت‌کنندگان تکمیل شد.

ابزار

پرسشنامه اهداف فرزندپروری هافمن: در این پرسشنامه که توسط هافمن در سال ۱۹۸۸ ساخته شده است، دو مقیاس در رابطه با اهداف فرزندپروری والدین سنجیده می‌شود. مقیاس اول این که والدین چه ویژگی‌هایی را از کودک خود انتظار دارند که داشته باشد. این مقیاس شامل ۵ ویژگی مطیع بودن، محبوبیت، عملکرد تحصیلی خوب، مستقل بودن کودک و فرد مفیدی برای جامعه بودن می‌باشد. مقیاس بعدی در رابطه با انتظارات والدین در بزرگسالی از فرزندانشان می‌باشد که شامل ۱۳ ویژگی در رابطه با بزرگسالی فرزندانشان می‌باشد از جمله کمک به والدین، صمیمیت با والدین، فضایل اخلاقی، خانه داری، ازدواج موفق، سلامتی و ظاهر خوب، پیرو رسوم و سنت، شغل مناسب، رفتار خوب، تحصیل کرده بودن، سخت‌کوشی، آرام بودن و موافقت با نظرات والدین.

پرسشنامه ارزش‌های شوارتر (PVQ): این پرسشنامه دارای سه فرم ۲۱، ۴۰ و ۵۸ سوالی است که فرم ۲۱ سوالی در سال ۲۰۰۶ توسط شوارتر تدوین و در این پژوهش برای زن و مرد استفاده شده است. مولفه‌های پرسشنامه شامل خیرخواهی، سنت، همنوایی، امنیت، قدرت، موفقیت، انگیزش، لذت‌طلبی، خوداتکایی و جهان‌گرایی است. در پژوهش ماندگاری (۱۳۹۲) روایی محتوای این پرسشنامه مورد تایید قرار گرفته است. به منظور سنجش پایایی هر یک از ابعاد این پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شده که پایایی پرسشنامه مذکور برابر ۰/۹۶ می‌باشد.

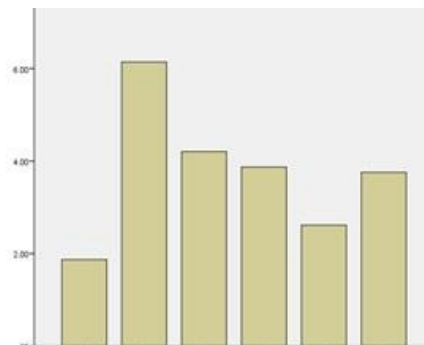
شیوه اجرا

ابتدا والدین کودکان زیر سه سال شهر تبریز فرم رضایت‌نامه را تکمیل نمودند. سپس از آنها خواسته شد تا پرسشنامه محقق ساخته نگرش‌ها، پرسشنامه اهداف فرزندپروری هافمن و پرسشنامه ارزش‌های شوارتر را تکمیل نمایند که حدود ۲۰ دقیقه به طول انجامید.

نتایج

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد که تقریباً تمامی شرکت‌کنندگان (نود و چهار درصد) گوشی هوشمند و نیمه از آنها (پنجاه و یک درصد) تبلت داشتند. هر دوی این وسایل یک بار در روز (سی و شش درصد نوباوگان) و چند بار در روز (بیست و دو و نیم درصد نوباوگان) استفاده می‌شدند که بیشتر برای بازی‌های آموزشی، فیلم و عکس برداری بود. علی‌رغم استفاده کودکان از این ابزارها، فقط هجده درصد نوباوگان تبلت داشتند. حدود چهل و یک درصد والدین معتقد بودند که سن مناسبی برای استفاده از گوشی و تبلت وجود ندارد و باید فرزندانشان هرچه دیرتر از این ابزارهای هوشمند استفاده کنند. بیشتر والدین بر این باور بودند که استفاده از گوشی و تبلت به یادگیری کودک آسیب می‌رساند و تاثیری در مستقل شدن کودک ندارد. والدینی که کودکان شان از این ابزارها استفاده می‌کردند، معتقد بودند زمان استفاده باید روزانه حداکثر نیم ساعت باشد، نه بیشتر. هفتاد و سه درصد کودکان نحوه استفاده از گوشی و تبلت را توسط والدین

یاد گرفته بودند. هشتاد و سه درصد والدین هم افرادی را که نوباوگان در کنارشان از گوشی و تبلت استفاده می کردند، کنترل می نمودند. همچنین هفتاد و شش درصد والدین زمان هایی را که فرزندانشان از این ابزارها استفاده می کردند تحت کنترل قرار می دادند.

معلمان همسالان بزرگسالان خواهربرادر والدین به تنهایی

شکل ۱. یادگیری نحوه استفاده از گوشی و تبلت

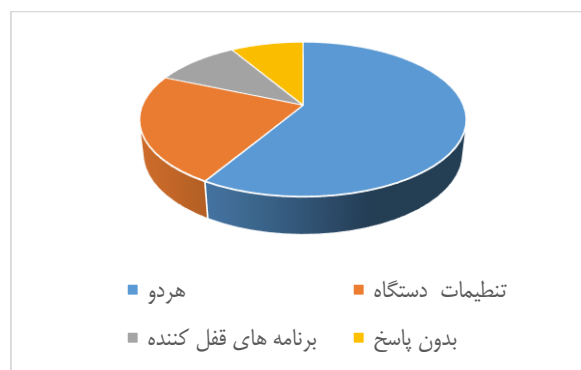
اگرچه والدین ایرانی بر این باور بودند که استفاده از گوشی و تبلت بر خلق و خو و شخصیت کودک تاثیر می گذارد و باعث آسیب به بینایی کودک می شود، یافته های پژوهش حاضر نشان داد که آنها برای مقاصد آموزشی و یادگیری، به فرزندانشان اجازه استفاده از گوشی و تبلت را می دادند. انگیزه والدین در اجازه دادن به استفاده از گوشی و تبلت برای فرزندان خود را به ترتیب مقاصد آموزشی، یادگیری و پاداش برای رفتارهای مطلوب ذکر کردند.

جدول ۱

شاخص‌های توصیفی متغیرها

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد
مقاصد آموزشی	۴/۷۹	۲/۱۳
انگیزه والدین در اجازه دادن به استفاده از گوشی و تبلت	۴/۷۴	۲/۱۳
پاداش برای رفتارهای مطلوب	۳/۹۶	۱/۹۸
توضیحات برنامه	۵/۱۸	۲/۰۳
منابع اطلاعات والدین درباره برنامه‌های مورد استفاده نوباوگان	۵/۰۵	۱/۹۹
تجارب سایر والدین	۵/۶۷	۱/۴۲

همچنین هشتاد و پنج درصد والدین، دسترسی نوباوگان به برنامه های موجود در گوشی و تبلت را از طریق تنظیمات، برنامه های قفل کننده و یا هر دو تحت نظارت قرار می دادند. بیشتر والدین اطلاعات مربوط به بازی ها و برنامه های مورد استفاده نوباوگان را به ترتیب از طریق تجارب سایر والدین، توضیحات برنامه و نظرات کاربران به دست می آوردند.

شکل ۲. روش های محدود کننده دسترسی نوباوگان به گوشی و تبلت

با توجه جدول ۲ بین همراهی والدین حین استفاده کودک از این ابزارها و هدف فرزندپروری "فرد مفیدی برای جامعه بودن" همبستگی مثبت وجود داشت. همبستگی مثبت و معنادار بین اهمیت محبوب بودن کودک بین دیگران که جزو اهداف فرزندپروری بود و ارزش مورد احترام واقع شدن توسط دیگران یافت شد یعنی به عبارت دیگر والدینی که به ارزش "مورد احترام واقع شدن توسط دیگران" پایبند بودند، انتظار محبوبیت فرزندشان را نیز در جمع داشتند.

جدول ۲

ضرایب همبستگی بین اهداف فرزندپروری

۶	۵	۴	۳	۲	۱
					۱. همراهی والدین با کودکان
				-	۰/۰۱
				۰/۵۴**	۰/۱۹
			۰/۶۳**	۰/۳۵**	۰/۱۸
		۰/۸۵**	۰/۶۳**	۰/۴۳**	۰/۱۹
	۰/۷۲**	۰/۵۵**	۰/۵۵**	۰/۵۹**	۰/۲۳*

نتایج نشان داد بین استقلال کودک و والدگری مطیع، بین رفتارهای اجتماعی کودک و والدگری مطیع و استقلال کودک، بین عملکرد مناسب در مدرسه و والدگری مطیع، استقلال کودک و رفتارهای اجتماعی کودک و بین شخص مناسب بودن و همراهی والدین با کودک و والدگری مطیع، استقلال کودک و عملکرد خوب مدرسه رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (جدول ۲). همچنین بین برخی ارزش‌های فردی والدین و اهداف فرزندپروری از جمله ارزش "سنت" و هدف "والدگری مطیع"، و بین ارزش "لذت‌طلبی" و اهداف فرزندپروری "عملکرد خوب مدرسه" و "محبوبیت کودک بین دیگران" همبستگی مستقیم و معناداری وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳

جدول همبستگی بین ارزش‌ها و اهداف فرزندپروری

۵	۴	۳	۲	۱
			۰/۲۷**	-
			-	۰/۲۷**
۰/۲۸**	۰/۲۸**	-	-	-
		۰/۲۸**	-	-
		۰/۲۸**	-	-

بحث

هدف از پژوهش حاضر، بررسی ارزش‌ها، نگرش‌ها و اهداف فرزندپروری والدین درباره استفاده نوباوگان از گوشی هوشمند و تبلت بود. یافته‌های پژوهش نشان داد بر استفاده کودکان از گوشی و تبلت باید نظارت وجود داشته باشد. همچنین آشنایی کودکان با فضای گوشی و تبلت باید با آموزش والدین صورت گرفته و تحت کنترل آنها باشد. اکثر شرکت‌کنندگان بر این باور بودند که با در دسترس قرار دادن گوشی هوشمند و تبلت محیطی را برای تحت تأثیر قرار گرفتن نوباوگان فراهم می‌کنند؛ استفاده از این ابزارها بر خلق و خوی فرزندان تأثیر گذاشته و به بینایی کودکان آسیب می‌رساند. علی‌رغم این یافته‌ها و یافته‌های چندین مطالعه قبلی (بایک، لی و کیم، ۲۰۱۳؛ براده، هوارد و وود، ۲۰۱۰؛ مارش، پلومن و همکاران، ۲۰۱۵؛ یلند، ۲۰۰۷)، انگیزه والدین شرکت‌کننده در پژوهش درباره در اختیار قرار دادن گوشی و تبلت به فرزندان، جنبه‌های آموزشی و تأثیر این ابزارها در فرآیند یادگیری نوباوگان بود؛ اگرچه بر اهمیت جنبه ایجاد مشکل توسط این ابزارها نیز واقف بودند.

همچنین اکثر والدین ایرانی درباره تأثیر این ابزارها بر رشد مهارت‌های مختلف مثل مهارت‌های توجه، تحول حافظه و حل مساله و جز این‌ها اختلاف نظر داشته و معتقد بودند این ابزارها تأثیری بر تحول کودکانشان ندارند و در نهایت، با توجه به یافته‌های پژوهش، والدینی که پایبند اهداف فرزندپروری خود بودند، کمتر تمایل به در اختیار قرار دادن گوشی و تبلت به فرزندانشان نشان دادند. از سویی

دیگر، با توجه به رابطه بین ارزش‌های فردی والدین و اهداف فرزندپروری آن‌ها، در این پژوهش نشان داده شد که والدینی که به ارزش "سنت" پایبندند، به والدگری مطیع معتقدند و بر این باورند که فرزندانشان باید مطیع آنها باشد. همچنین والدینی که دارای ارزش "لذت طلبی" اند به محبوبیت کودک بین دیگران و همچنین عملکرد خوب مدرسه اهمیت بیشتری قائل‌اند یعنی هرچه فرزندشان محبوب‌تر و دارای عملکرد بهتری باشد احساس لذت بیشتری می‌کنند.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، امکان تأثیر برخی متغیرهای دیگر از جمله وضعیت اجتماعی-اقتصادی، کیفیت رابطه والد-فرزندی و سبک فرزندپروری بر استفاده نوباوگان از گوشی و تبلت می‌باشد که در مطالعه ما گنجانده نشده و پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های دیگر لحاظ شود. با توجه به اینکه استفاده از این ابزارها در بین نوباوگان پدیده‌ای نسبتاً جدید است، نیاز به پژوهش‌های طولی در حیطه این موضوع وجود دارد تا تأثیر استفاده از این ابزارها بر رشد کودکان در طول زمان مشخص شود. همچنین بهتر است علاوه بر مصاحبه با والدین و تکمیل پرسشنامه، نحوه استفاده نوباوگان از گوشی و تبلت مورد مشاهده قرار بگیرد تا چگونگی درگیر شدن نوباوگان با دنیای هوشمند گوشی و تبلت مورد بررسی بیشتری قرار بگیرد.

منابع

- ماندگاری، محبوبه (۱۳۹۲). بررسی مقایسه‌ای نظام ارزش‌ها در خانواده‌های دارای عضو معتاد به مواد مخدر و خانواده‌های معمولی. (پایان نامه کارشناسی ارشد) منتشر نشده. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات (هرمزگان).
- Baek, Y. M., Lee, J. M., & Kim, K. S. (2013). Smart Phone Use Condition of Infants and Toddlers. *International Journal of Smart Home*, 7, 123-132.
- Broadhead, P., Howard, J., & Wood, E. (2010). *Play and Learning in the Early Years: From Research to Practice*. London: Sage.
- Courage, M. L., & Setliff, A. E. (2009). Debating the Impact of Television and Video Material on Very Young Children: Attention, Learning, and the Developing Brain. *Child Development Perspectives*, 3, 72-78.
- Crescenzi, L., Carey, J., & Price, S. (2014). The Role of Touch in Preschool Children's Learning Using iPad versus Paper Interaction. *Australian Journal of Language and Literacy*, 37, 86-95.
- Cristia, A., & Seidl, A. (2015). Parental Reports on Touch Screen Use in Early Childhood. *Plus one*, 10, 1-20.
- Hoffman, L. W. (1988). Cross-cultural differences in childrearing goals. In P. M. W. R. A. LeVine, & M. M. West (Ed.), *Parental Behavior in Diverse Societies (New Directions for Child Development)* (Vol. 40). San Fransisco: Jossey Bass.
- Kabali, H. K., Irigoyen, M. M., Nunez-Davis, R., Budacki, J. G., Mohanty, S. H., Leister, K. P., & Bonner, R. L. (2015). Exposure and Use of Mobile Media Devices by Young Children. *Pediatrics*, 136, 1044-1050.
- Kucirkova, N. D., Messer, K., Sheehy, K., & Panadero, C. F. (2014). Children's Engagement with Educational iPad Apps: Insights from a Spanish Classroom. *Computers & Education*, 71, 175-184.
- Levin, D. E., & Rosenquest, B. (2001). The Increasing Role of Electronic Toys in the Lives of Infants and Toddlers: Should We Be Concerned? *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2, 242-247.
- LLC., M. C. G. (2011). *Young Children, Apps and iPad*. (Research Undertaken as Part of the Evaluation Activities of the US Department of Education Ready to Learn Program.
- Marsh, J. (2010). Young Children's Play in Online Virtual Worlds. *Journal of Early Childhood Research*, 8, 23-3.
- Marsh, J. L., Plowman, D., Yamada-Rice, J. C., Bishop, J., Lahmar, F., Scott, A., & Davenport, et. al. (2015). *Exploring Play and Creativity in Pre-Schoolers*. Technology and play.
- Marsh, J. P., Hannon, M., Lewis, M., & Ritchie, L. (2015). Young Children's Initiation into Family Literacy Practices in the Digital Age. *Journal of Early Childhood Research*, 1. <https://doi.org/10.1177/1476718X15582095>.
- Neumann, M. M. (2015). Young Children and Screen Time: Creating a Mindful Approach to Digital Technology. *Australian Educational Computing*, 30(2).
- Pediatrics, A. A. A. O. (2011). Media Use by Children Younger than 2 Years. *Pediatrics*, 128, 1040-1045.
- Schlembach, S., & Johnson, M. L. (2014). Parents' Beliefs, Attitudes and Behaviors concerning Their Young Children's Screen Media Use. *Dialog*, 17, 95-104.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the content and structure of values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006a). Les valeurs de base de la personne: Théorie, mesures et applications [Basic human values: Theory, measurement, and applications. *Revue Française de Sociologie*, 47, 249-288.
- Schwartz, S. H. (2006b). *Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations*. London: Sage.
- Sims, C. E., & Colunga, E. (2013). *Parent-Child Screen Media Co-Viewing: Influences on Toddlers' Word Learning and Retention*. Paper presented at the In Proceedings of the 35th Annual Conference of the Cognitive Science Society
- Yelland, N. J. (2007). *Shift to the Future: Rethinking Learning with New Technologies in Education*. New York: Routledge.
- Yelland, N. J. (2010). New Technologies, Playful Experiences, and Multimodal Learning. In I. R. B. a. M. J. Berson (Ed.), *High Tech Toys: Childhood in a Digital World* (pp. 5-22): NC: Information Age.